

Необхідно зазначити, що особливо важливо забезпечити синергію між митною, податковою та зовнішньоторговельною політиками з урахуванням вимог інтеграційних угод.

Отже, у реаліях сьогодення митна політика України перебуває в стадії активної трансформації під впливом інтеграційних процесів. Важливими досягненнями є адаптація законодавства до стандартів ЄС, цифровізація процедур та поступова модернізація митної інфраструктури. Водночас залишаються виклики у вигляді корупційних ризиків, кадрової незабезпеченості та негативного впливу військових дій.

Автори вважають, що перспективним є подальше поглиблення міжнародного співробітництва і завершення реформ, спрямованих на підвищення прозорості та ефективності роботи Державної митної служби України у ході забезпечення норм європейської практики.

Список використаних джерел

1. Митний кодекс України : Закон України: станом на 15.01.2025. № 1-р (II)/2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 12.03.2025).
2. Державна митна служба України. URL: <https://customs.gov.ua/> (дата звернення: 14.03.2025).
3. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами: станом на 30.11.2023. № 3/2023. URL: (дата звернення: 17.03.2025).

МИТНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ

*Ц. Г. Огонь, д-р екон. наук, професор кафедри фінансів імені Віктора Федосова, заслужений юрист України
Київський національний економічний університет імені
Вадима Гетьмана*

Україна, на шляху виконання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом (далі – ЄС), готує та вживає необхідні заходи щодо проведення реформ в різних сферах та галузях національного законодавства. Визначення пріоритетів та імплементація стандартів митного права ЄС в національне законодавство залишається одним із основних напрямків проведення реформ в сфері митної справи, організації та здійснення діяльності

Державною митною службою України (далі – ДМС) на середньострокову та довгострокову перспективу.

З початком повномасштабної війни, в Україні змінилась структура та складові експортно-імпортних операцій в частині переорієнтації ринків товарів аграрного сектору та зростання експорту до країн ЄС. Так, згідно даних статистики ДМС експорт товарів до країн ЄС продовжує зростати. До найбільших країн за обсягом експортних операцій у 2024 році можна віднести, зокрема: Польща – 4,7 млрд дол США, Іспанія – 2,9 млрд дол США та Німеччина – 2,9 млрд дол США. У загальних обсягах експортованих товарів найбільші обсяги товарів у 2024 році склали, зокрема продовольчі товари – 24,6 млрд дол США, метали та вироби з них – 4,4 млрд дол США (4).

Позитивна динаміка та якісна зміни структури експортно-імпортних операцій вимагає прискорення напрацювання дієвих, сучасних та прозорих митних правил і процедур по спрощенню та прискоренню перетину товарів і транспортних засобів через митний кордон України. В цих умовах проходить напрацювання, підготовка та прийняття управлінських рішень щодо вдосконалення правового поля функціонування митної справи та реформування діяльності ДМС відповідно до вимог та принципів функціонування митних відносин в ЄС. Прийняття нормативно-правових актів за стандартами та вимогами законодавства ЄС залишається непростим шляхом, але важливим та перспективним для України та вимагає узгодженості із діючим національним законодавством.

Реформування у сфері функціонування митних відносин передбачає тривалий, поетапний процес внесення змін в національне правове поле та вимагає не лише зміни національного законодавства, а й вдосконалення самої системи організації діяльності митних органів, їх координації з метою упередження порушень та зловживань при оформленні, здійснення контролю та митних процедур за переміщенням товарів та транспортних засобів через митний кордон України. Сьогодення потребує також прозорості, простоти та відкритості на етапі подання, перевірки та оцінки правильності підготовлених документів митному органу, їх законності та обґрунтованості для пропуску товарів, транспортних засобів через митний кордон України.

У зв'язку з проведенням митної реформи на території ЄС, де планується створення нового Митного органу ЄС (EU Customs

Authority) та Центру митних даних ЄС (EU Customs Data Hub) процес прийняття управлінських рішень щодо уніфікації національного митного законодавства потребує прискорення та підвищеної відповідальності учасників зовнішньо-економічних відносин за їх дієвість, своєчасність прийняття рішень та результативність. В цих умовах діяльність органів ДМС, на нашу думку, має бути направлена перш за все на вдосконалення та спрощення митних процедур, розбудову сучасної ІТ системи митних органів та здійснення ефективного, прозорого, а саме головне, дієвого контролю при перетині товарів та транспортних засобів через митний кордон України.

З метою забезпечення прозорості та усунення суб'єктивного фактору впливу в діях посадових осіб у 2024 році було затверджено Стратегічний план цифровізації Державної митної служби на 2024–2026 роки. Запропонований план дає можливість впроваджувати нові ІТ-системи на митниці для спрощення контролю та здійснення митних формальностей в процесі проходження та оформлення товарів, транспортних засобів, а також сприятиме виявленню ризиків для усунення корупційної складової в цій сфері.

Важливим етапом реформування в системі митних органів стало прийняття Верховною Радою України Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів» (далі – Закон 6490) (2). Закон 6490, підтриманий перш за все Міжнародним валютним фондом, Світовим банком та деякими іншими організаціями, запроваджує новий порядок перезавантаження митних органів, зокрема підвищує прозорість конкурсу на посаду Голови ДМС шляхом залучення міжнародних експертів, що мають високі професійні компетенції.

На нашу думку, позитивним в Законі 6490 можна назвати те, що він надає право обраному Голові ДМС самостійно формувати кадровий потенціал. Він передбачає переатестацію усіх працівників ДМС протягом 18 місяців та встановлення підвищеного рівня оплати праці на рівні закону. В практику вводиться щорічний незалежний аудит щодо ефективності діяльності митних органів, негативний висновок за результатами якого має стати головною підставою для звільнення Голови ДМС.

Наступним важливим законодавчим актом є, на нашу думку, прийняття Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу» (далі – Закон № 3926) (3). З прийняттям Закону 3926 відбувається осучаснення та впровадження прогресивних митних процедур проходження товарів через митний кордон шляхом вдосконалення національного законодавства та імплементації важливих засад митного права ЄС в Україні.

Він започатковує не лише розширених повноважень в діяльності ДМС та підвищення відповідальності митних органів. Законом 3926 запроваджується та надається право підприємствам, які отримали статус Автоматизованого економічного оператора (далі – АЕО) першочергове прибуття, перетину митного кордону та необхідного митного контролю, зокрема і з використання інформаційної системи електронної черги (єЧерга). Відповідні положення цього закону уже діють, що вимагає від підприємств, які мають статус АЕО, врахувати як вимоги цього закону, так і відповідальність в процесі здійснення митних формальностей.

У Законі 3926 запропоновано ввести ряд нових положень або уточнити на той період діючі. Так, зокрема декларантом може бути не лише особа, яка подає від власного імені митну декларацію, декларацію тимчасового зберігання, загальну декларацію прибуття, але і особа, від імені якої подається така декларація. Законом фактично дано старт створенню та впровадження інституту митного представництва. За стандартами ЄС в практику митної справи України впроваджується пряме та непряме посередництво. Тому, на нашу думку, запровадження митного представника (митний брокер) в значній мірі спростить та полегшить процедури проходження товарів, транспортних засобів через митний кордон України. Митний брокер, згідно закону, має право провадити брокерську діяльність у будь-якому митному органі України.

Відповідно до Закону 3926, митний брокер виступає як підприємство, якому надано авторизацію на провадження митної брокерської діяльності. Дане підприємство надає послуги митного представництва, а також послуги з декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення в інтересах іншої особи від її імені або від власного імені. Відповідне

підприємство зобов'язане дотримуватися положень, визначених в авторизації на провадження митної брокерської діяльності, а також не допускати випадків невідповідності критеріям та умовам надання відповідної авторизації (3).

Важливим напрямком реформування правового митного поля є вдосконалення пост-митного контролю, який може здійснюватися шляхом проведення доперевірочного аналізу митних декларацій, оформлення яких завершено, а також здійснення документальних перевірок дотримання вимог законодавства України з питань митної справи, у тому числі своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів до бюджету.

У практику митної справи, відповідно до Закону 3926, також вводитьсся інформаційний обмін з іншими органами державної влади, у тому числі з державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, уповноваженими органами (організаціями) іноземних держав. В практику запроваджується інформаційна взаємодія з особами які є учасниками зовнішнь-економічних відносин, що регулюються законодавством України з питань митної справи.

Крім того, позитивним є той факт, що митний орган має право надсилати декларанту, утримувачу митного режиму, а також державним органам, установам та організаціям, у розпорядженні яких перебуває інформація про операції з товарами, що потребує підтвердження щодо зовнішньоекономічних операцій, письмовий запит з переліком документів, інформації, пояснень та їх документального підтвердження, які необхідно надати для здійснення пост-митного контролю (3).

Важливим фактором у реформуванні митних відносин, на нашу думку, також є те, що митному органу надано право направляти запити для отримання інформації про зовнішньоекономічні операції, які здійснювалися за участю суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності-резидентів України, уповноваженим органам (організаціям) іноземних держав.

Одночасно пропонується посилити роль та значення документальної невідвізної перевірки, яка дозволить проводити посадовими особами митного органу в приміщенні цього ж органу. Така перевірка буде проведена за умови направлення підпри-

емству (громадянину) письмового повідомлення із зазначенням дати початку проведення документальної невиїзної перевірки та копії наказу про її проведення.

Для всебічного вирішення питань та реалізації визначених засад митної реформи планується першочергово привести нормативно-правові акти у відповідність до прийнятого законодавства, а також вдосконалити програмне забезпечення для функціонування автоматизованої системи по роботі з рішеннями митних органів, включаючи інформацію про накладені адміністративні стягнення за порушення митних правил на агентів з митного оформлення (митних брокерів) та перевізників при виконанні ними дій, пов'язаних із здійсненням митних формальностей щодо товарів, транспортних засобів комерційного призначення в інтересах інших підприємств (3).

Прийняття вище зазначеного законодавства в сфері митної справи є важливим етапом в проведенні митної реформи в Україні, зокрема щодо контролю та здійснення митних формальностей, застосування сучасних механізмів упередження порушень при опрацюванні поданих документів та усунення суб'єктивного фактору впливу, включаючи використання ІТ-систему контролю, за переміщенням товарів, транспортних засобів, послуг при перетині митного кордону України.

Однак, це лише початок непростого, тривалого шляху реформування та впровадження в практику стандартів та правил функціонування зовнішньоекономічних відносин в ЄС. З цих позицій, на нашу думку, потрібно напрацювати та прийняти ряд нормативно-правових актів щодо повноцінної реалізації положень відповідного законодавства на шляху імплементації до митного права Європейського Союзу щодо контролю за переміщенням товарів, транспортних засобів, послуг при перетині митного кордону України.

Список використаних джерел

1. Митний кодекс України. URL: zakon.rada.gov.ua.
2. Закон України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів», № 3977-IX від 17.09.2024. URL: zakon.rada.gov.ua.
3. Закон України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу», № 3926-IX від 22.08. 2024. URL: zakon.rada.gov.ua.
4. Державна митна служба. URL: customs.gov.ua.